

Geliş Tarihi:
16.08.2022
Kabul Tarihi:
17.04.2023
Yayımlanma Tarihi:
26.06.2023

Kaynakça Gösterimi: Gülbak, O. & Ayyıldız, E. (2023).
Gönüllülük çalışmaları kapsamında insan doğasını
sorgulamak: farkındalık topluluğu örneği. *İstanbul
Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(46),
97-114. doi: 10.46928/iticusbe.1162684

GÖNÜLLÜLÜK ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA İNSAN DOĞASINI SORGULAMAK: FARKINDALIK TOPLULUĞU ÖRNEĞİ

Araştırma

Okan Gülbak

İstanbul Ticaret Üniversitesi

Sorumlu Yazar (Correspondence)

ogulbak@gmail.com

Edanur Ayyıldız

İstanbul Ticaret Üniversitesi

edanurayyildiz23@gmail.com

Okan Gülbak, İstanbul Ticaret Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim görevlisidir. Küreselleşme, güvenlik çalışmaları, siyasi tarih, eğitim ve kültür politikaları alanlarında araştırmalar yayınlamakta ve bu alanlarda dersler vermektedir.

Edanur Ayyıldız, İstanbul Ticaret Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunudur. Uluslararası Ticaret Bölümü'nde halen çift anadal öğrencisidir ve Farkındalık Topluluğu başkanlığını yürütmektedir.

GÖNÜLLÜLÜK ÇALIŞMALARI KAPSAMINDA İNSAN DOĞASINI SORGULAMAK: FARKINDALIK TOPLULUĞU ÖRNEĞİ

Okan Gülbak
ogulbak@gmail.com
Edanur Ayyıldız
edanurayyildiz23@gmail.com

Özet

Amaç: Bir vakıf üniversitesi topluluğu olan, Farkındalık Topluluğu özelinde, üniversite öğrencilerinin gönüllülük faaliyetlerine katılım motivasyonlarıyla ilgili görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmanın verileri, topluluk üyesi olan on yedi üniversite öğrencisiyle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır. Gönüllülük faaliyetlerinde yer alma motivasyonlarını sorgulayan Farkındalık Topluluğu özelinde değerlendirme ve genel olarak değerlendirme şeklinde iki kategori üzerinden sorular sunulmuştur. Genel değerlendirme kategorisinde, katılımcıların kendisinin veya çevresinde gördüğü kadarıyla gönüllülük çalışmalarına katılımı ölçmeyi sağlamayı amaçlarken, Farkındalık Topluluğu özelindeki değerlendirme soruları ise topluluğun bu konu hakkındaki performansının değerlendirilmesi gibi sorular içermektedir.

Bulgular: Gönüllülük faaliyetlerine katılmada üniversite öğrencilerinin genel olarak benzer motivasyonlara sahip oldukları ve bu motivasyonların, katılımcıya sağladığı mutluluk ve haz gibi duygulara dayanan iç faktörlerle birlikte sosyalleşme ve kariyer hedefleri gibi dış faktörlerle şekillendiği görülmüştür.

Özgünlük: İnsan doğasının iyiliği ve kötülüğü hakkındaki tartışmalar tarih boyunca sürmüştür. Antik Yunan Dönemi'nde başlayan bu sorgulama, Aydınlanma Dönemi'nde de devam etmiştir. Tarih boyunca insan doğası hakkında çalışmalar yapan düşünürlerin, karşılaştırmalı değerlendirmelerine katkıda bulunacak olan bu çalışma, insanın doğasının test edilebilir bir alanı olarak gönüllülük çalışmalarını ele alacak, üniversite topluluğu özelinde katılım motivasyonlarını inceleyerek insan doğasının kötümserliği ve özgeciliğine dair çıkarımlar sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Doğası, Özgecilik, Çıkar Odaklılık, Gönüllülük, Gönüllülük Çalışmaları

JEL Sınıflandırması: I29

QUESTIONING HUMAN NATURE WITHIN THE SCOPE OF VOLUNTEERISM: THE CASE OF AWARENESS CLUB

Abstract

Purpose: It aims to examine the opinions of university students about their motivation to participate in volunteering activities, in particular, the Awareness Club within a foundation university.

Method: The data were collected through semi-structured interviews with seventeen university students who were members of the student club. Questions were presented in two categories. The questions about the club aims to understand their motivation to take part in volunteering activities. The general evaluation questions aim to understand the participants' evaluation about the activities carried out in the club.

Findings: It has been observed that university students generally have similar motivations for participating in volunteering activities, and these motivations are shaped by external factors such as socialization and career goals, as well as internal factors based on emotions such as happiness and pleasure provided to the participant.

Authenticity: Debates about the good and evil of human nature have persisted throughout history. This questioning, which started in the Ancient Greek Period, continued in the Enlightenment Period. This study, which will contribute to the comparative evaluations of thinkers who have studied human nature throughout history, will consider volunteering as a testable field of human nature, examine the motivations for participation in a student club, and offer inferences about the pessimism and altruism of human nature.

Keywords: Human Nature, Altruism, Self Interest, Volunteering, Volunteering Studies

JEL Classification: I29

GİRİŞ

Gönüllülük, bireylerin kâr amacı gütmeyen, diğerlerine yarar sağlamak için hür iradesiyle, kendisine göre doğru olan eylemleri yapması olarak tanımlanmaktadır (Abban, 2016). Sade ve yalın tanımıyla gönüllülük, kavranması kolay bir mefhum olarak belirmektedir. Bununla birlikte, bünyesinde başka alt kavramları da barındırdığı dikkate alındığında, gönüllülüğün içeriği zenginleşmekte ve kullanım alanları da çeşitlenmektedir. Bu bağlamda gönüllülük denince ilk olarak, gönüllü hizmeti ve gönüllü davranışları akla gelmektedir. Ardından, gönüllülük türleri ve gönüllülüğün alt bileşenlerinin incelenmesiyle birlikte aslında sade bir tanıma sahip olan bu kavramın, anlamının gitgide genişlediği, boyutunun ve öneminin derinleştiğini görülmektedir.

Gönüllülüğün iyilik, özgecilik gibi pek çok olgu ve değerle ilişkisi mevcuttur. İlgili çalışmalarda ortaya çıkan olgu ve değer ilişkisini saptamak için, bireyleri gönüllülük faaliyetine iten motivasyonları incelemek bu zengin kavramın özünü saptamak adına önem teşkil etmektedir. En temelde insan doğasına dair göstergelerin barındığı bir kavramda, gönüllülük faaliyetlerinin itici gücünün özünün iç kaynaklı-özgeci karakteristik özelliklerden mi, yoksa dış kaynaklı faktörlerden mi oluştuğunu anlamak daha önce ortaya çıkarılmış motivasyonların derinlemesine kavranmasını sağlamada etkin bir rol oynamaktadır.

Buradan hareketle, makalenin amacı üniversite öğrencilerini gönüllük faaliyetine yönelten temel faktörleri saptamaktır. Makale, gönüllülüğü üç başlıkta ele alacaktır. Öncelikle, gönüllüğe ait kavramsal tanıma ve içerik çeşitliliğine kısaca odaklanacak ve gönüllülüğün insan doğası ile olan ilişkisi tartışılacaktır. Ardından, Türkiye’de Gönüllük Çalışmalarının tarihsel arka planına kısaca değinilecektir. Son olarak da gönüllülüğün insan doğası ile olan ilişkisinin sınanabilir olduğunu öne sürerek, üniversite öğrenci topluluklarından edinilmiş verilerden örnekler sunulacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Gönüllü hizmeti belirli bir zaman içerisinde, düzenli olarak finansal bir destek olmaksızın yapılmakta olan etkinlik olarak tanımlanmaktadır. Gönüllü hizmetinin temelinde, karşılık beklemeden başkalarına yardım etmek motivasyonu bulunmaktadır. Antik Yunan düşünürlerinden Aristoteles’in deyişiyle iyi bir insan olmanın yolu başkalarına yardım etmekten geçmektedir (Meier ve Stutzer, 2008). Başka bir ifadeyle gönüllülüğün, insan doğasının özünde iyi olduğu fikrine dayanan özgeci (*altruistic*) bir eylem türü olduğu düşünülmektedir (Çakı, 2014). Gönüllü davranışı ise kime gönüllü denildiğini saptamak için üç kategoride sınıflandırılan bir alan olarak tanımlanmaktadır: Birincisi bireylerin, kendi özgür iradesi ve rızasıyla gerçekleştirdiği eylemler, ikincisi, maddi bir çıkar beklentisinin olmadığı faaliyetler ve üçüncüsü de kişinin çevresine ve kendisine faydası olan etkinliklerdir (Çevik ve Gürsel, 2015).

Diğer taraftan, gönüllülük formel ve informel olarak da ikiye ayrılmaktadır. Formel gönüllülükte bireyler, bilinçli bir şekilde maddi olarak, emek, zaman veya enerjisini bir kurum çatısı altında

harcayarak örgütsel bir faaliyette bulunmaktadır. Çoğunlukla gönüllülük denince kurum olarak akla ilk sivil toplum kuruluşları (STK) gelmekte ve bu iki alanın literatürleri ve çalışma alanları da zaman zaman kesişmektedir. Birbirleriyle sıkça anılmalarına rağmen gönüllülüğün STK'ları da aşan, ulus-devlet kurumları, çok uluslu şirketler, uluslararası siyasi örgütler gibi özel veya kamu sektörleri tarafından sahiplenilen bir olgu olduğunun vurgulanması gerekmektedir. Hem çağın hem de geleceğin normu olarak ele alınan formel gönüllülük, bireyin refahı ile toplumun refahının birlikte yükseldiği ön kabulüne dayanmakta ve formel gönüllülükte, bireyler ve buna çatı olan kurumlar birlikte gelişip kalkınmaktadır (Rosenthal, 2015). Informel gönüllük ise, planlama yapılmaksızın ani bir doğal süreçle oluşan gönüllük olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı bir kişiyi yolun karşısına geçirirken yardımcı olmak, gündelik hayatın koşturmacasında ayağı takılıp düşen birine el uzatmak buna örnek gösterebilmektir. Bununla birlikte, Türkiye gibi çoğunluğu Müslüman olan toplumlarda dini cemaat ve tarikat çevrelerinde gözlemlenen “dini gönüllülük” de, söz konusu çevrelerin dışı kapalı yapılar olduğu ve kamuya istatistiki bir veri sunmadığı için “kayıt-dışı gönüllülük” olarak informel gönüllülük kategorisinde yer alan bir tür olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır (Çakı, 2014).

Gönüllülük kavramının küresel bir boyut kazanması ise Birleşmiş Milletler (BM) tarafından alınan karar ile 2001 tarihinin Uluslararası Gönüllüler yılı olarak ilan edilmesiyle tescillenmiştir. Ayrıca 5 Aralık günü de yine BM tarafından Uluslararası Gönüllülere adanmıştır. Böylece gönüllülük konusuna uluslararası bir boyut kazandırılmış, gönüllülüğün faydalarını duyurmak ve daha fazla bireye ulaşmak amaçlanmıştır. BM Gönüllü Programı, küresel boyutta barış ve kalkınmaya katkı sağlayan, bireyler için gönüllülük projelerine katılım ve fırsatları geliştirmek için kurulmuş bir BM kuruluşudur (Balaban ve İnce, 2015). STK'lar, üniversiteler, dernekler veya çeşitli özel yardım kuruluşları hem toplum içerisinde hem de uluslararası düzeyde gönüllülük faaliyetlerine katılımı daha mümkün hale getirmektedir. Böylece, bireylerin yaşadığı çevrenin yanı sıra, toplumsal kalkınmaya da katkı sağlamaktadır.

Küreselleşmenin, birbirine bağlılık ve bağımlılık yoğunluğunu artırdığı aşıkardır. Diğer eylem çeşitlerinde olduğu gibi gönüllülük faaliyetlerinin de internet üzerinden ivme kazandığını söylemek mümkündür. Sanal ortamda bir araya gelmeye başlayan gönüllüler, fikir üretme bilgi toplama ve fon bulma hususlarında boyut atlamaya başladıkları kadar; gönüllü faaliyet topluluklarını artırmış, bağlantısallıklarını genişletmiş ve ulaşabildikleri insan sayısında artışlar sağlamışlardır. Sanal ortamda projeler geliştirilmeye başlamasını takiben internet üzerinden kampanyalara katılıp, oylama yapılan alternatif gönüllülük çeşitleri de ortaya çıkmaktadır (Rosenthal, 2015).

Küreselleşmeyle beraber gönüllülük faaliyetlerinin araçlarında ve çeşitliliğinde artışların yaşanmış olması, gönüllülüğün altında yatan temel motivasyonları anlamayı gerekli kılmaktadır. Bu motivasyonların başını sosyal sermaye kavramı çekmekte, sosyal sermaye gönüllük göstergeleri arasında da önemli bir ölçüt olarak gösterilmektedir. Pierre Bourdieu'nun tanımıyla sosyal sermaye, güven, iş birliği ve kolektif faaliyetlerin temelini oluşturmaktadır. Modern toplumların oluşmasında, ekonomik sermaye koşulları kadar; ekonomik olmayan sosyal farklılaşmayı besleyen ve toplumsal

bağları güçlendiren bir mefhum olarak tanımlanmaktadır (Şan ve Şimsek, 2011). Maddi bir kazanç olmasa da sosyal ilişkilere dâhil olma veya sosyal ağlara katılım bireyin sosyal sermayesini genişletmesinde önemli bir unsur olarak belirtilmekte; gönüllülük çalışmalarında aktif rol alan bireylerin bu sermayeyi gelecekte maddi sermayeye dönüştürme potansiyelinin yüksek olduğu ifade edilmektedir (Lyons, Wijkstrom ve Gil, 1998).

Gönüllülük ve demokratik değerler bir diğer önemli motivasyon olarak yorumlanmakta, gönüllülük ile demokratik sivil ilişkilerin gelişmesi arasında da pozitif bir ilişki olduğu kaydedilmektedir. Garcia'nın Avrupa Sosyal Anketi sonuçlarına göre 18 Avrupa ülkesi temel alındığında, vatandaşların politik katılımdan ziyade gönüllü etkinliklere katılımları ile kendilerini “iyi vatandaş” olarak tanımlamaktadırlar (Palabıyık, 2011). Gönüllülük ve demokratik değerlerin gelişmesine benzer bir ilişki, gönüllülük ve kalkınma arasındadır. Kalkınma sürecinin belkemiğini ise kamu ve özel sektörün bir arada olduğu veya her ikisini bir araya getiren, formel gönüllülük kapsamında dinamik olarak rol oynayan gençler oluşturmaktadır Sosyal devlet gereği yapılması gereken unsurların, STK'lar tarafından gerçekleştirilmesi her ne kadar eleştiri konusu olsa da gençlerin ve toplumda aksayan/dikkate alınmayan konularda faaliyetlerde bulunması insan doğasının iş birliğine yatkın ve özgeci yönünü test edilebilen bir alana getirmeyi başarmıştır. Sivil toplum, devlet ve ekonomik sistemin birlikte kalkınmasında yurt içi ve yurt-dışı faaliyet gösteren gençler bir taraftan küresel vatandaş haline dönüşürken; diğer taraftan, gönüllülüğü STK'ları da ulus-aşırı bir forma büründürmüşlerdir (Georgeou ve Haas, 2019).

İnsan Doğasında Gönüllülük İmgeleri: Özgecilik ve Çıkar Odaklılık

17. yüzyılda Fransızca *voluntaire* kelimesinden türemiş bir kelime olan gönüllülük kavramı ile yazılı olarak karşılaştığımız en eski tarih 1600'lerdir. Bu tarihe kadar gönüllülükle ilgili doğrudan kullanımlar olmamasına rağmen, Antik Yunan ve Aydınlanma döneminde ortaya çıkan insanın başkalarına iyilik yapmaya meyilli olduğu özgeci tarafına ve çıkar odaklı hareket ettiğine dair görüşler, gönüllülüğü dolaylı yoldan imgelemektedir.

Antik Yunan döneminde, insan doğasına ait görüşler kısaca incelendiğinde, Sokrates'in insan doğasını iyi olarak tanımladığı ve insanın doğasında iyilik ve mutluluk olduğunu savunduğu görülmektedir. Platon ise, insan doğasının çıkar üzerine kurulu olduğunu söyler. Platon'a göre insan, gücü eline geçirdiğinde, başkalarına iyilik yapmak için değil, kendi çıkarı için kullanacaktır. Öte yandan, Aristoteles, eleştirel ve realist bir yaklaşımla, insanın tercihlerini aklıyla yaptığını ve varlığındaki amacı yani mutluluğu gerçekleştirmek için iyiyi bulmaya yöneleceğini savunarak insanda iyi olmak özgeci hareket etmek için bir potansiyel olduğunu ifade etmiştir (Ağaoğulları, 2016).

Aydınlanma Dönemi'nde ise Thomas Hobbes, insan doğasını “çıkar odaklı” olarak nitelendirmektedir. İnsan, insanın kurdudur (*Homo homini lupus*) vecizesiyle, tekil insanların bir arada yaşadığı toplumun iş birliği, yardımseverlik ve gönüllülükle hareket etmeyeceği tespitini

yapmakta; bireysel çıkarlarını düşünen insanlardan oluştuğu ortamı ise “doğa durumu” olarak ifade etmektedir. İnsanlar tekil olarak özgeci olsalar bile, bir araya geldiklerinde bu özelliklerini yansıtmak yerine rekabet edecekleri için, çıkar arayışında olacaklardır. Dolayısıyla insan davranışında çevresel faktörler, insanın özgeci-iç kaynaklı niteliğini aşan, üstün bir etkiye sahip olmaktadır. Hobbes’a göre doğa durumu, çevresel faktörlerin niteliğini anlamını kavramak için elzendir ve bu durum özgeci ya da yardımsever niteliklerle değil, rekabetçiliğin süregeldiği bir ortam olarak kavramak gerekmektedir. Bu sebepten ötürü, insana düşen iyilik peşinde koşmak değil kendi çıkarına odaklanmaktır. Hobbes, insanın doğası gereği, maddi ya da manevi çıkarı olmadan hareket etmeyeceğini vurgulamış (Martinich, 2010); başka bir ifadeyle insanın gönüllülük esasına göre hareket etmeyeceğini dolaylı olarak ifade etmiştir.

Jean- Jacques Rousseau, insan doğasının analizine tarihsel bir bakış açısı getirerek kendinden önceki düşünürlerin iddia ettiği insanların arasındaki bu kötülüğün doğa durumundan değil, yaşamlarındaki yaptıkları seçimler ve tercihler ile kendilerinden kaynaklı olarak oluştuğunu dile getirir. John Locke ise doğal durumunda insanın özgeci olduğu söylemiyle Rousseau ile ortak bir görüşe sahiptir (Senemoğlu, 2017). Bu görüşler gönüllülük kapsamında incelendiğinde, insan doğasını ‘özgeci’ olarak tanımlayanların bireyleri gönüllülüğe iten sebepler arasında daha çok iç kaynaklı karakteristik özelliklere, “çıkar odaklı” olarak tanımlayanlarınsa daha çok dış kaynaklı faktörlere odaklandığını söylemek mümkündür.

Modern dönem olarak nitelendirilen 19. yy’de gönüllülük formel bir yapıya dönüşmeye başlamıştır. Uluslararası yardım kuruluşları örgütsel gönüllülük çalışmalarının ilk örneklerinin ortaya çıktığı yapılar olarak kurulmuşlardır. Uluslararası gönüllülük çalışmalarının en büyük örneklerinden Uluslararası Kızılaç Komitesi (*International Committee of the Red Cross- ICRC*), savaş zamanlarında gönüllü insanların tarafsız bir şekilde yardım sunabileceği bir ekibin oluşturulması önerisiyle ortaya çıkmıştır. Günümüzde dünyada bulunan en büyük insani yardım kuruluşlarından olan ICRC, 186 ülkede faaliyetlerini sürdüren ve ulusal dernekleriyle de dünya genelinde milyonlarca insana insan yaşamı ve onurunu koruma amacıyla yardım ederek hizmet sunmaktadır.

Savaşlar ve etnik çatışmalar sırasında dokunulmazlığı olan bir kuruluş olan ICRC’nin araçlarda veya gönüllü kişilerin üzerinde ambleminin varlığı o kişileri veya araçları durdurulmaz ve engellenemez niteliğe büründürmektedir. Ancak, bu dokunulmazlık ilkesinin gönüllülük hizmetinde bulunan bireyler tarafından suiistimal edildiği, insani yardım taşımakla görevli araçlarda askeri mühimmat taşındığı iddiaları gönüllülük hizmetinde bulunanların özgeci niteliklerine gölge düşürürken; diğer taraftan da pek çok gönüllünün çatışmalar esnasında hayatlarını kaybetmesi gönüllülüğün niteliğinin yeniden sorgulanması gerektiğini göstermektedir (Bugnion, 1997). İnsani yardım için kurulan bir örgüt bile insan yaşamına ve onuruna zarar vermeye iten insan doğası, özgeci midir/çıkar odaklı mıdır sorusunu tekraren sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Formel gönüllülük örneği olarak ICRC plan ve taahhütleri, eylem planı, faaliyetleri ve fonlanması dikkate alındığında bizi Rousseau’nun

görüşüne yaklaştırırken; tüm bunların suiistimal edilip çıkar odaklı hareket edilip insan yaşamına ve onuruna zarar verilmesi, Hobbes'un doğa durumu tezini desteklemektedir.

Gönüllülük çalışmaları denince, daha önce belirtildiği üzere, akla ilk STK'lar gelmektedir. STK'lar ortaya çıkışı en temelde, devlet ve özel sektörden herhangi bir sorun hakkında yeterli imkân ve çözüm göremeyince; devleti beklemek yerine toplumun belirli bir konu ve/veya sorun çerçevesin bir araya gelip sorunu çözmeye girişimleridir. Kısaca insan ihtiyaçlarını giderme adına üçüncü bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. STK'lar ayrıca hoşgörü, ılımlılık ve farklı görüşlere saygı gibi diğer demokratik değerlerin gelişimine de hizmet ederek insanın özgeci yönünü geliştirme işlevi görmektedirler (Şahin ve Akboğa, 2019).

İnsan doğası ve gönüllülük arasındaki ilişki Antik Yunan döneminden günümüze dek iç içe geçmiş bir durumda olduğunu ifade yanlış olmayacaktır. Gönüllülük çalışmaları örnekleri de gönüllüğün temel motivasyonları arasında iç kaynaklı-özgeci nitelikler kadar ve dış kaynaklı çevresel faktörlerden ötürü çıkar-odaklı sebeplerin etkili olduğunu göstermektedir.

TÜRKİYE'DE GÖNÜLLÜLÜK ÇALIŞMALARI

Türkiye de gönüllülük çalışmaları, genel kanı itibarıyla, katılım ve katkının diğer ülkelerle kıyaslandığında dünyada oldukça geri sıralarda bulunduğu yönündedir (Kesgin, 2016). Bununla birlikte, gönüllülük çalışmalarının Türkiye'de betimsel düzeyde kaldığı ve gönüllüğün kuramsal ve yöntemsel katkılardan uzak kaldığı öne sürülmektedir (Çakı, 2014). Diğer taraftan, gönüllülük çalışmaları Türkiye'de STK'ların bir alt kategorisi olarak ele alınmaktadır (Erdoğan, Uyan-Semerci, Yentürk ve Yurttagüler, 2020). Gönüllülük çalışmalarının tarihsel arka planına kısaca göz atıldığında bu hususlar kolayca tespit edilecek ve Türkiye'de sınırlı bir alan olan gönüllülük faaliyetlerinin temel motivasyonları saptanacaktır.

1990'lu yıllar Türkiye'de Gönüllülük Çalışmalarının ivme kazandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir taraftan özel sektör, STK'lar vasıtasıyla gönüllülüğü teşvik eden uygulamalarda bulunurken; diğer, taraftan, devletin bu teşviki desteklemeye başladığı girişimler meydana gelmiştir. Öyle ki, 1993 yılında radyo ve televizyon yayınlarında öne çıkan STK'lar, 1995 yılında ise dernekler, vakıflar ve sendikalar gibi kurumların birleşmesine mâni olan anayasa maddelerinin değişmesi ile sivil toplum anlayışının gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır (Sezik, 2019). Eğitim ve yardım Türkiye'de STK'ların, dolayısıyla gönüllülük çalışmalarının temel yönelim noktalarını oluştururken, örgütsel gönüllülük faaliyetinde bulunan kurumların evrensel değerleri özümseyen gençleri hedeflediği bilinmektedir.

Başta ülkesinin, sonra dünyanın geleceği konusunda evrensel değerleri benimseyen ve bunu eğitime destek olmak amacıyla sunmayı misyon edinen Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) eğitim alanında, bu konuda ön plana çıkmaktadır. 1995 tarihi itibarıyla kurucusu olan Suna Kıraç ile birtakım sanayici yönetici kişiler ve akademisyenlerin girişimleri ile "devlet tarafından sağlanan temel eğitime

destek sağlamak” amacıyla kurulan bir kuruluştur (TEGV, 2022). Türkiye’nin eğitim sisteminde aktif bir faaliyet gösteren ve yaygın olarak eylemlerine devam eden bir sivil toplum kuruluşudur (Balaban ve İnce, 2015). Daha önce belirtildiği gibi toplum, devlet ve ekonomik sistem arasında köprü kurmaya çalışan bir gönüllülük kuruluşudur ve organizasyon şeması ve kurumsallığı dikkate alındığında Türkiye’de gönüllülük çalışmaları denince akla ilk gelen formel yapılardandır. Türkiye’deki Gönüllülük denince akla gelen diğer önemli kuruluş ise 2002 yılında kurulan Toplum Gönüllüleri (TOG) Vakfıdır. Sosyal sorumluluk projeleriyle gençlerin kişisel gelişimlerine katkı sağlamayı hedefleyen TOG engelli farkındalığı, farklılıklara saygı gibi toplumsal sorunlara ve hayvan haklarından sürdürülebilir yaşam alanlarını arttırmaya hedefleyen çevresel konularda projeler üreten bir kuruluştur.

Örnek teşkil eden kuruluşlar, Türkiye’de Gönüllülük çalışmalarının, eğitim ve sosyal sorumluluk projeleri geliştirme gibi temel faaliyet alanlarını merkeze alarak, STK’ların bir alt alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, daha önemlisi bahse konu olan örneklerde gönüllü hizmetinde bulunan gençlerle yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye’de gençleri gönüllülüğe iten en önemli motivasyonun ise diğer insanlara yardım etmek, özgeciliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çakı, 2014).

YÖNTEM

Çalışma, gönüllülük faaliyetlerinin insan doğasının test edilebildiği bir alan olması görüşünden hareketle, Türkiye’de bir vakıf üniversitesinde 2022 yılında benzer amaçlarla başlatılan Farkındalık Topluluğu’nun üyelerinin görüşmelerini incelemeyi ve gönüllülük çalışmalarına katılım kapsamında insan doğasını sorgulanmayı amaçlamaktadır.

Söz konusu betimleyici çalışmada, nitel araştırma yöntemlerine dayalı yorumlayıcı fenomenolojik analiz (*Interpretive Phenomenological Analysis-IPA*) kullanılmıştır. IPA bireyin belirli bir fenomeni belirli bir ortamda nasıl yorumladığına dair iç görü sağlamaya çalışan psikolojik bir nitel araştırma yöntemidir (Lopez ve Willis, 2004) ve IPA çalışmaları az sayıda insanın deneyimlerinin ve anlam oluşturma faaliyetlerinin yakından incelenmesini içermektedir. Özellikle “bir kişinin deneyimlerinin benzersizliğini, deneyimlerin nasıl anlamlı hale getirildiğini ve bu anlamların hem birey olarak hem de birçok kültürel rolünde kişi bağlamında kendilerini nasıl ortaya koyduğunu” keşfetmeye çalışan araştırmalar için uygun olan IPA (Shaw, 2001, s. 48), katılımcıları gönüllülük faaliyetine iten sebepleri anlamada kullanılmıştır. Çalışmada, IPA yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşmeler kullanarak katılımcılardan gönüllülük deneyimlerine dair derinlemesine niteliksel bilgiler toplanmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, Türkiye’de bir vakıf üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim gören ve üniversite bünyesinde oluşturulan gönüllülük faaliyetinde bir araya gelen öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmanın amacına uygun olarak daha büyük bir popülasyonun temsil edilebilirliğini

sağlamak için sonuçları genellemek adına (Cohen, Manion ve Morrison, 2007), katılımcılar kolay ulaşılabılır durum örnekleme metoduyla araştırmacıların görev yapmakta olduğu üniversitedeki gönüllü çalışma grubundan (Farkındalık Topluluğu) seçilmiştir.

Engelli bireyler başta olmak üzere, yaşantılarında dezavantajlı oldukları hisseden ve/veya düşünen paydaşlarına iyilikte bulunmak ve yaşanması muhtemel zorlukları birlikte aşmak adına onlara yardım etmek, özgüven hissini pekiştirmek ve sağlamlaştırmak adına iş birlikleri düzenlemeyi sosyal sorumluluk faaliyeti olarak tanımlayan farkındalık topluluğu, paydaşlarına bilinçli bir şekilde formel gönüllük çatısı altında bir araya getirmektedir. Konunun direkt muhatabı olmayan üniversite öğrencileri ve diğer paydaşlarına da söz konusu durum hakkında farkındalık oluşturmak ve bilinç kazandırarak toplumsal katkı sunmayı hedeflemektedir.

Üniversite bünyesinde, yaklaşık 100 gönüllüsü bulunan Farkındalık Topluluğu'nun tüm üyelerine araştırmanın amacı ve yöntemi açıklanmış ve bu süreç sonunda çalışmaya katılmayı kabul eden 17 öğrenciyle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri aşağıda Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılar

KATILIMCI KOD	CİNSİYET	YAŞ	SINIF	FAKÜLTE
K1	Kadın	20	3	İletişim
K2	Kadın	21	1	İnsan ve Toplum Bilimleri
K3	Erkek	21	2	İşletme
K4	Kadın	21	2	İşletme
K5	Kadın	20	1	İnsan ve Toplum Bilimleri
K6	Kadın	21	3	İletişim
K7	Erkek	20	2	İşletme
K8	Erkek	23	2	İşletme
K9	Erkek	26	4	İnsan ve Toplum Bilimleri
K10	Erkek	22	2	İnsan ve Toplum Bilimleri
K11	Kadın	21	2	İşletme
K12	Kadın	20	1	İnsan ve Toplum Bilimleri
K13	Kadın	21	3	İletişim
K14	Erkek	20	2	İşletme
K15	Erkek	23	2	İşletme
K16	Erkek	26	4	İnsan ve Toplum Bilimleri
K17	Erkek	22	2	İnsan ve Toplum Bilimleri

Tablo 1'de görüldüğü gibi, sekizi kadın dokuzu erkek lisans öğrencisi olmak üzere toplam on yedi öğrenci çalışmada yer almıştır. Katılımcılardan üçü İletişim Fakültesi'nde öğrenim görürken, İnsan ve Toplum Bilimleri ile İşletme Fakültelerinden yedişer öğrenci görüş bildirmişlerdir.

Veri toplama ve analiz süreci

Çalışmanın veri toplama sürecinde, yöntem olarak belirlenen IPA adımları ve süreci benimsenmiştir. IPA metodolojisine dayalı olarak, IPA araştırması, fenomenleri anlamlandırmak ve/veya fenomenleri insanların onlara attığı anlamlar açısından yorumlamak amacıyla bağlama özel ortamlarda araştırır (Denzin ve Lincoln, 2011). Bu nedenle, araştırmacılar verileri doğal ortamda, katılımcıların araştırmaya konu olan gönüllülük faaliyeti ortamında toplamıştır. Araştırmacının deneklerle görüşerek nasıl bilgi edindiğini ifade eden "önemli bir araç olarak araştırmacı" kavramının gerektirdiği gibi, çalışma aracı (açık uçlu görüşme soruları) araştırmacı tarafından önceden oluşturulmuştur.

Veri toplama sürecinde, yönetime uygun olarak meraklı ve kolaylaştırıcı bir tavırla esnek ve açık uçlu bir sorgulama konumundan yaklaşılmış ve gönüllülük faaliyetlerinde yer alma motivasyonlarını sorgulayan Farkındalık Topluluğu özelinde değerlendirme ve genel olarak değerlendirme şeklinde iki kategori üzerinden sorular sunulmuştur. Genel değerlendirme kategorisinde, katılımcıların kendisinin veya çevresinde gördüğü kadarıyla gönüllülük çalışmalarına katılımı ölçmeyi sağlamayı amaçlarken, Farkındalık Topluluğu özelindeki değerlendirme soruları ise topluluğun bu konu hakkındaki performansının değerlendirilmesi gibi sorular içermektedir. Yaklaşık yirmi dakikada tamamlanan bireysel yarı-yapılandırılmış görüşmelerde toplanan bilgiler araştırmacı kişi tarafından yazıya dökülmüş ve katılımcının onayı alınmıştır.

Verilerin nitel analizi sürecinde, tüm veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı gözden geçirilmiş ve anlamlandırılmıştır. İlk olarak, tüm veri kaynakları için ortak olan veriler kategoriler ve temalar halinde gruplandırılmış ve daha sonra tümevarımsal olarak daha soyut bilgi birimlerine göre düzenleyerek 'aşağıdan yukarıya' örüntüler, kategoriler ve temalar oluşturulmuştur (Creswell, 2013; Saldana, 2013). Bu tümevarımsal yöntem aracılığıyla, araştırmacı, kapsamlı bir tema seti belirlenip belgelene kadar konular ve veri tabanı arasında ileri geri geçiş yapabilmıştır. Ayrıca araştırmacılar, mevcut verilerle düzenli olarak değerlendirilen temaları geliştirmek için tümdengelimli akıl yürütmeyi kullanmıştır. Süreç sonunda her bir araştırma tarafından bulunan temalar karşılaştırılmış ve Cohen'in Kappa istatistiğini kullanan bir puanlayıcılar arası güvenilirlik analizi yapılmıştır. Puanlayıcılar arasındaki tutarlılığı belirlemek için yapılan analiz sonucunda puanlayıcılar arasında belirgin bir uyumun olduğu görülmüştür ($K=0.81, p<.001$).

BULGULAR

Görüşmeler sonucunda, katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde, gönüllülük faaliyetlerine katılmada genel olarak benzer motivasyonlara sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Katılımcı cevapları detaylı incelendiğinde ise, bu motivasyonun sağlanmasında faaliyetin kendisiyle birlikte kişilerin düşüncelerinin içsel ve dışsal faktörlerle daha çok şekillendiği gözlemlenmiştir. Bu gözlem sonucunda ortaya çıkan faktörler, katılımcıya sağladığı mutluluk ve haz gibi duygular iç faktörler

olarak tespit edilirken, sosyalleşme ve kariyer hedefleri gibi dış faktörler şeklinde de temalar halinde saptanarak incelenmiştir.

Duygular

Gönüllülük çalışmalarına katılımda motivasyonu sağlayan iç faktörlere ilişkin olarak, sosyal sorumluluk adı altında yapılan etkinliklere verilen önemin ve etkinlik sonrasında hissedilen mutluluk hissi, tüm katılımcıların belirttiği bir durum olmuştur. Katılımcılar tarafından belirtilen mutluluk hissini gönüllülük faaliyetinde bulunan kişinin etkinlikte yer almaktan aldığı bireysel haz ve gönüllülük faaliyetinde bulunan kişinin karşı tarafa hissettirdiğini düşündüğü haz olarak iki farklı şekilde tanımlandığı görülmüştür. Kişinin etkinlikte yer almaktan aldığı bireysel haz, tüm katılımcılar tarafından etkinlik kapsamında yardımda bulunmanın bireyde yaşattığı mutluluk hissi olarak açıklanmıştır. Örnek olarak, K3 bu hissi şöyle özetlemiştir: “Katıldığım etkinliklerinden biri gençlere seminer etkinliği idi. Bölümlerini tanıttılar. Etkinlik gerçekten çok güzeldi. Biz de o yollardan geçtik sonuçta. Onlara yardım etmek beni de mutlu etti.” Benzer şekilde, K8 “..bir insana yardımda bulunabilmek ve bunu kendi vücudun aracılığıyla yapabilmenin verdiği his tarif edilemez bence. Herkesin de yapması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde gönüllülük etkinliklerine katılmanın katılımcıya bireysel mutluluk ve haz verdiğini belirtmiştir.

Öte yandan, kişinin karşı tarafa hissettirdiğini düşündüğü haz ise bireylerin yardımda buldukları kişilere verdiğini düşündüğü mutluluk olarak açıklanmıştır. Örneğin K2, katıldığı gönüllülük etkinliğinin yaşlılarda yaşattığı mutluluğu aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

Kendimi çok iyi hissettim. Çünkü belirli insanlara bir şekilde katkı sağladığımı bilmek onun haricinde o insanları mutlu etmek, bir şekilde yalnızlıklarını gidermek beni de mutlu etti. Huzurevleri ve yetimhaneler aslında yalnız insanların bulunduğu yerler. Çevrelerinde arkadaşlar ve insanlar olsa da onların yalnızlıklarını gidermiyor. Çünkü sürekli aynı yüzlerle karşılaşıyorlar ve konuşuyorlar. Bizim gittiğimiz zaman onlarda oluşan o mutluluk hissini her zaman gördüm ve tattım. Onların mutluluğuna şahit olmak, bana çok fazla haz ve mutluluk verdi.

Örneklerde görüldüğü üzere, katılımcıların pek çoğu insanın doğasında özgeci olduğu, iyilik yapmaktan, yapılan iyiliğe tanıklık etmekten tatmin yaşadığı dikkati çekmektedir. İnsan doğasının çıkar odaklı hareket ettiği görüşü katılımcıların çoğunluğu tarafından paylaşılmamıştır. Bu hususla ilgili K6 görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

İnsan özünde yardımsever mi yoksa bencilce mi hareket eder bilemiyorum. Ancak, her insanın çıkarları ve amaçları vardır, bunu anlıyorum. Lakin, farkındalık kulübü gibi farkındalık yaratmaya çalışan ve gönüllülük faaliyetlerinde bulunan kişiler, bencilce hareket ederlerse ya da yardımlarını dışarıya bir gösteriş yapmak olarak kullanırlarsa bu bana samimi

ve doğru gelmiyor. Herhangi bir çıkarı ya da gösteriş amacı olmaması hem yardım yapana hem de yardım edilen insanlara mutlu hissettiriyor. Şu ana kadarki tecrübelerden benim edindiğim gözlem bu oldu.

Sosyalleşme

Gönüllülük çalışmalarına katılımda, iyilik yapmanın verdiği haz ve mutluluk hissiyatı dışında, dışsal faktör olarak sosyalleşme ihtiyacı da öne sürülen motivasyonlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerden dokuzu (K1, K4, K5, K7, K8, K10, K12, K15, K17), Farkındalık Topluluğu'nun etkinlik olarak gönüllülük çalışmalarına katılma motivasyonunu arttırma hususunda etkili olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılara göre, topluluğa katılmak, sosyalleşme anlamında aradıkları ortamı kendilerine sağladığı için katılma isteği doğurmuştur. Örneğin, K10 toplulukta yer alma sebebini şu şekilde belirtmiştir: “Bir topluluk arayışı içerisindeydim. Bir topluluğa üye olmak istiyordum ve Farkındalık ile CV'mi doldurabilecek etkinlikler daha çok olabilir diye düşündüğüm için Farkındalık Topluluğuna katılmaya karar verdim.” Benzer şekilde, K1 de yardımda bulunmanın yanı sıra sosyalleşme isteğinin de önemli bir faktör olduğunu, “Topluluğa ilk girdiğimde amacım sadece yardımlaşmaktı ama şu an tabii çok güzel çevre ediniyoruz. İş hayatı içinde bence çevre çok önemli. İnsanların hayatında birazcık yer ediyoruz ama kendi hayatımız içinde bu tarz topluluklar önemli.” şeklinde ifade etmiştir.

Sosyalleşme ihtiyacına istinaden katılımcılar ayrıca arkadaşlık ve arkadaş edinme vurgusunda bulunmuşlardır. Örneğin, K10 edindiği arkadaşlığın önemini altını çizmiştir: “Şu anda üç yakın arkadaşım ile topluluğun etkinliğinde tanıştık. Daha önce arkadaş edinmekte biraz zorlandığım dönemler olmuştu. Bu zorluğu aşmam da çok güzel bir yardımcı etkinlik oldu benim için”. Aynı şekilde, K7 de toplulukla birlikte arkadaş edinmenin dolaylı faydalarından bahsetmiştir:

Öncelikle ben çok fazla arkadaşı olmayan bir insandım ve üniversitede de çok çekiniyordum. Daha sonrasında Farkındalık Topluluğu'nun bir tanışma etkinliği oldu. O etkinliğe katıldığım zaman farklı insanlarla etkileşimde bulunarak, arkadaş edindim. İlk olarak bana bunu kazandırdı. Aslında bakarsanız okul hayatımı da çok etkiledi. Daha sonrasında ise daha sosyal olmaya başladım, çevrem genişledikçe okula gelme isteğim arttı, bu durum derslerime dahi etki sağladı.

Bir diğer katılımcı K4 ise, gönüllülük etkinliklerinin getirdiği sosyalleşme ve arkadaşlıkları şu şekilde özetlemiştir: “Birçok etkinliğe katılıp etkin bir rol oynarsanız sosyalleşiyorsunuz zaten bu istemsizce oluyor. Çevreniz genişliyor farklı insanlar tanıyor sunuz birçoğu ile yakın oluyorsunuz birçoğu ile de farklı etkinliklerde karşılaşıyorsunuz ve daha rahat oluyorsunuz.”

Sosyalleşme ile ilgili göze çarpan bir diğer husus ise üniversite son sınıf öğrencilerinin dersler, bitirme projeleri ve staj programlarından ötürü kendilerine sosyalleşecek zaman ayıramadıklarını ve öğrenci topluluklarının da bu eksikliği giderecek sosyalleşme bazlı aktiviteler sağladıkları yönündedir. K16 bu motivasyonu şu şekilde dile getirmektedir:

Yoğun tempomuzdan ötürü sosyalleşebileceğimiz, gezebileceğimiz, tatil, gezi, müze gezmek gibi etkinlikler bizim için de daha keyifli ve unutulmaz anılar yaşıyor. Sosyalleşmenin, üyelerin topluluğa sadakatini de arttırdığını düşünüyorum. Sosyal sorumluluk projelerinde, yaşadığımız şehirden ziyade şehir dışındaki insanlara yardıma gidildiğinde hem yolculukta geçirilen keyifli anılar hem de oraya gittiğimizde, orada tanıştığımız insanlar bize daha yararlı oluyor diye düşünüyorum.

Kariyer hedefleri

Katılımcılardan gelen cevaplara göre, sosyalleşmenin yanı sıra, gönüllülük etkinliklerine katılımı etkileyen bir diğer dışsal faktör kariyer hedefleri olarak saptanmıştır. Katılımcılardan yedisi (K2, K3, K6, K10, K13, K14, K16), etkinliklerde buldukları ortamların kariyer hedefleri doğrultusunda fayda sağladığını çeşitli örneklerle açıklamışlardır. K10 Farkındalık Topluluğu'na olan üyeliğinin kariyer hedefleriyle alakalı katkılarına şu şekilde değinmiştir: “Her etkinlikte tanıştığım insanlar benim CV'mi de doldurmak içinde yararlı olan insanlar. Bana gerek uygun staj alanlarını gerek stajyer arayan şirketlerdeki bağlantılarını sağladıkları için, benim kariyer olaraktan gelişimime büyük katkıları var.” Benzer şekilde, K6 topluluktaki etkinliklerden birinin nasıl kariyerine fayda sağladığını şöyle özetlemiştir:

Mobbing farkındalık konferans etkinliği beni çok etkiledi çünkü o etkinliğe bir avukat ve bir uzman psikolog gelmişti. Daha önce bu konuyla ilgili, her ne kadar öncesinde bu kelimeyi çok duymuş olsam da derinlemesine bilgi sahibi değildim ya da hangi durumların tam olarak mobbing olarak adlandırıldığını bilmiyordum. Konferans sonunda iş hayatımız için aslında hepimizin farkında olması gereken bir konu olduğunu çok iyi anladım ve iyi ki katılmışım dedim.

Dikkati çeken bir diğer olgu ise, katılımcılardan bir kısmının sadece gönüllülük ve sosyal sorumluluk faaliyetlerinin, üyeler için yeterli motivasyon sağlayamadığı yönünde ve bu aktivitelerin kariyer hedefleriyle beslenmesiyle daha işlevsel olacağı doğrultusundadır. K13 bu hususu şu şekilde ifade etmiştir:

İnsanların hayatına dokunmak, bir tebessüm almak önemli, beni manen tatmin ediyor. Ancak, zaten maddi tatmini olmayan gönüllülük faaliyetlerinin tek başına manevi tatminle pek sürdürülebilir olduğunu düşünmüyorum... Direkt olmasa da dolaylı olarak, öğrencilerin kariyer hedeflerine yönelik aktivitelerle desteklenmesi bu faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağını düşünüyorum. CV hazırlamak kadar, gelecekte istihdam sağlayabilecek networkler'le (*ağlarla*) iş birliği geliştirme yönünde organizasyonlar bu hususta çok önemli...

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversite öğrencileri ile Farkındalık Topluluğu üzerinden yapılan bu çalışmada, gönüllülük faaliyetlerine katılmada genel olarak benzer motivasyonların ortaya çıktığı görülmüştür. Ayrıca bu motivasyonların, katılımcıya sağladığı mutluluk ve haz gibi duygulara dayanan iç faktörlerle birlikte sosyalleşme ve kariyer hedefleri gibi dış faktörlerle de şekillendiği görülmüştür.

Katılımcılardan gelen cevaplar, içsel faktörler arasında saptanan duygu temasına ilişkin, gönüllülük faaliyetlerinde yer almalarının temelinde mutluluk hissi olduğunu, bu hissin kendileri ve yardımda buldukları kişiler olmak üzere iki kaynaktan beslendiğini göstermiştir. Diğer bir deyişle, katılımcılar başka bir insanı mutlu ettiklerinde, bireyin kendisinin de bu mutluluk ile haz aldıkları ve mutlu oldukları gözlemlenmektedir. Gönüllülük çalışmalarına katılma motivasyonları birinin hayatına dokunabilmek olmuştur. Buradan hareketle, katılımcıların ifade ettiği duygular, direkt ve dolaylı olarak, bizi insanlık tarihinin kadim sorularından insan doğası en temelde özgeci mi yoksa çıkar odaklı mıdır sorusuna yanıt vermektedir. Gönüllülük faaliyetinde bulunan üniversite öğrencilerinin, önceki çalışmalarda da gösterildiği gibi büyük bir çoğunluğunun özgeci olduğunu düşündüklerini ve hissettikleri bulgularla saptanmıştır (Çakı, 2014; Şahin ve Akboğa, 2019). Aristoteles'in insan varlığındaki amaç gereği, iyiye yöneleceği yönünde olduğu görüşü farkındalık topluluğu katılımcılarının gönüllülük faaliyetlerindeki ana motivasyonlarıyla desteklenmiştir. Başka bir deyişle, topluluk üyesi gençler farkındalık bilinci oluşturarak, yardım ederek ve hizmet vererek varlıklarındaki amaçları da yerine getirmektedirler.

Dışsal faktörlerin, katılımcıların halihazırdaki faaliyetlerden duyulan memnuniyet ve gelecek aktivitelere yönelik beklentilere yönelik cevapları dikkate alındığında, gençleri gönüllüğe yönelten diğer motivasyon kaynakları olduğu saptanmıştır. Sosyalleşme ve kariyer hedefleri, katılımcıların gönüllü hizmetinde devamlılığını sağlamada kayda değer derecede önemli olduğu gözlemlenmiştir. Üniversitede arkadaş edinmek kadar, gönüllülük faaliyetleri kapsamında üniversite dışında sosyalleşmenin devamlılığı sağlayacağı görüşleri paylaşımı vurgulanması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmakta (Lyons vd., 1998); ancak, bu hususla ilgili verilen geri bildirimlerin insan doğasına yönelik görüşlere referans verilmediğini de belirtmek gerekir. Diğer taraftan, katılımcıların gönüllülük çalışmalarının kariyer hedefleri ile kesiştiği, faaliyetlerin kariyer hedeflerini besleyecek şekilde organize edilmesini belirtmeleri hem Bourdieu'nun sosyal sermaye kavramına hem de insan doğasının çıkar-odaklı olduğunu görüşüyle paralellikler göstermektedir (Şan ve Şimsek, 2011). Önceki çalışmalarda da vurgulanan çıkar-odaklılık her ne kadar olumlu bir mefhum olarak ele alınmasa da (örn. Martinich, 2010), bu mefhumun, katılımcıların paylaştıkları üzere sosyal sermaye ile bir arada kullanımı gönüllülük hizmetinde bulunanların faaliyet sürelerini ve memnuniyetlerini arttırdığı tespitiyle, gönüllülük çalışmalarında dikkate alınması gereken önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gönüllülük faaliyetlerine katılımın ardında yatan temel motivasyonlarını anlamaya çalışan bu çalışma, bu motivasyonların insan doğasıyla ilişkisine dair değerli bulgular sağlasa da bazı sınırlılıklarının belirtilmesi gelecekteki çalışmalar için önem arz etmektedir. Çalışma, bir vakıf üniversitesinin gönüllülük çalışmalarında yer alan bir öğrenci topluluğunun on yedi üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Daha kapsamlı çıkarımlarda bulunabilmek adına, farklı gönüllü gruplarından daha fazla sayıda öğrenciyle çalışmanın genişletilmesi ve anket gibi nicel veri toplama yöntemleriyle de üçgenleme sağlanmalıdır. Ayrıca, farklı mesleklerden, kültürlerden ve sosyo-ekonomik düzeylerden katılımcıların görüşlerini araştırarak çalışmalar, insan doğasının gönüllülük ile olan ilişkisine ve gönüllülük çalışmalarının sürdürülebilirliğine daha geniş perspektifli sonuçlar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abban, B. (2016). *Gönüllü kuruluşlarda gençlerin gönüllülük düzeyleri ve beklentileri* Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yalova.
- Ağaoğulları, M. A. (2016). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da siyasi düşünceler*. İstanbul: İletişim.
- Balaban, A. Y., & İnce, İ. Ç. (2015). Gençlerin sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllülük faaliyetleri ve gönüllülük algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 152.
- Bugnion, F. (1997). Six ICRC delegates assassinated in Chechnya. *International Review of the Red Cross*, 317.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. UK: Routledge.
- Creswell, J.W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. London: SAGE Publications.
- Çakı, F. (2014). Türk sosyolojisinde yeni bir alan: Gönüllülük araştırmaları. *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 185-202.
- Çevik, A., & Gürsel, F. (2015). Gönüllü motivasyon envanteri: Türk popülasyonuna uyarlanması. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(2), 83-92.
- Denzin, N., & Lincoln, Y. (2011). Disciplining qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 19, 769-782.
- Erdoğan, E., Uyan-Semerci, P., Yentürk, N., & Yurttagüler, L. (2020). *Türkiye'de gönüllülük: Deneyimler, sınırlılıklar ve yeni açılımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Georgeou, N., & Haas, B. (2019). Power, exchange and solidarity: Case studies in youth volunteering for development. *Voluntas*, 30, 1406-1419.
- Kesgin, B. (2016). Türkiye'de gönüllülük çalışmaları üzerine bir değerlendirme. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 119-131.
- Lopez, K. A., & Willis, D. G. (2004). Descriptive versus interpretive phenomenology: Their contributions to nursing knowledge. *Qualitative Health Research*, 14(5), 726-735.
- Lyons, M., Wijkstrom, P., & Gil, C. (1998). Comparative studies of volunteering: What is being studied? *Voluntary Action*, 1(1), 45-55.
- Martinich, A. (2010). *Thomas Hobbes*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Meier, S., & Stutzer, A. (2008). Is volunteering rewarding itself? *Economica*, 75, 39-59.
- Ökçesiz, H., Uygur, G., & Üye, S. (2012). *Hukuka felsefi ve sosyolojik bakışlar - V*. Antalya: İstanbul Barosu Yayınları.
- Palabıyık, H. (2011). Gönüllülük ve yerel hizmetlere gönüllü katılım üzerine açıklamalar. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 87-114.
- Rosenthal, R. J. (2015). *Volunteer engagement 2.0: Ideas and insights changing the world*. New Jersey: Wiley.
- Saldana, J. (2013). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Shaw, R. (2001). Why use interpretative phenomenological analysis in health psychology? *Health Psychology Update*, 10, 48-52.
- Senemoğlu, O. (2017). Locke ve Rousseau'nun insan doğası ve toplum düşüncesi. *İnsan & Toplum*, 7(1), 187-222.

- Sezik, M. (2019). Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının işlevleri ve sorun alanları. *R&S -Research Studies Anatolia Journal*, 2(4), 121.
- Şahin, O., & Akboğa, S. (2019, Eylül). Türkiye’de devlet-sivil toplum kuruluşları ilişkisi ve sivil toplum kuruluşlarına katılım. *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 409.
- Şan, M. K., & Şimsek, R. (2011). Sosyal sermaye kavramının tarihsel - sosyolojik arkaplanı. *Akademik İncelemeler Dergisi* , 6(1), 88-110.
- TEGV (2022). Biz Kimiz. tegv.org: <https://tegv.org/biz-kimiz> Erişim Tarihi: (14 Ağustos 2022)